

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БУЛІНГ

Олена ЮШКЕВИЧ

Кожна людина, яка живе в соціумі, може зазнати фізичного чи психологічного насильства щодо себе. Особливо це твердження є актуальним у стосунках між дітьми шкільного віку та молоді. До цієї проблеми не слід ставитися легко-важно. Акти такого насильства хоча і можуть подекуди мати легку форму, однак, через незрілість та нестабільність дитячої психіки, здатні завдати серйозної шкоди психологічному здоров'ю людини, а найстрашнішим наслідком булінгу може стати самогубство.

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою щодо інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Безпосередньо цькування (булінг) має наслідком лише адміністративну відповідальність. Кримінальний кодекс України не містить визначення та окремих статей щодо кримінальної відповідальності за булінг. Проте залежно форми прояву булінгу учасники можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за конкретний злочин, передбачений Кримінальним кодексом України.

У булінга (цькування) можуть бути такі форми (види, прояви):

1) фізичний булінг – наприклад, умисні штовхання, стусани, удари, нанесення побоїв, тілесних ушкоджень та ін. У цих випадках Кримінальним кодексом України передбаче-

но такі склади злочинів: доведення до самогубства (ст. 120), умисне тілесне ушкодження (ст. 121, 122, 124, 125), побої і мордування (ст. 126), катування (ст. 127), хуліганство (ст. 296) тощо;

2) економічний булінг – наприклад, вимагання (у дитини вимагають гроші, їжу, інші речі, примушують щось вкрасти) або пошкодження та інші дії з майном (пошкодження, викрадення, заховання особистих речей жертви). У цих випадках Кримінальним кодексом України передбачено такі склади злочинів: крадіжка (ст. 185), грабіж (ст. 186), розбій (ст. 187), вимагання (ст. 189), шахрайство (ст. 190), заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192), незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193) тощо;

3) сексуальний булінг – є підвидом фізичного, це будь-які систематичні дії сексуального характеру. У цих випадках Кримінальним кодексом України передбачено такі склади злочинів: сексуальне насильство (ст. 153), примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154), розбещення неповнолітніх (ст. 156) тощо;

4) психологічний булінг – насильство, пов'язане з дією на психіку, що наносить психологічну травму шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість наприклад: образливе ім'я, з яким постійно звертаються до жертви, дражнення, зведення наклепів, поширення образливих чуток та ін.; образливі жести або дії, наприклад, плювки в жертву або в її бік; залякування, наприклад, використання агресивної мови тіла й інтонації голосу для змушення дитини робити чи не робити щось; ізоляція, наприклад, жертва навмисно ізолюється, виганяється чи ігнорується частиною або всім класом. У цих випадках КК України передбачено такі склади злочинів: доведення до самогубства (ст. 120), катування (ст. 127), погроза вбивством (ст. 129), хуліганство (ст. 296) тощо;

б) кібербулінг – цькування за допомогою інтернету, мобільних телефонів та інших електронних пристроїв. Вияви кібербулінгу: флеймінг (нападки) – обмін гнівними та образливими репліками між учасниками спілкування з використанням комунікаційних технологій; нападки – регулярні висловлювання образливого характеру щодо жертви; наклеп або обмовлення – поширення неправдивої, принизливої інформації у формі текстового повідомлення або фото; самозванство – використання особистих даних жертви; ошуканство – виманювання конфіденційної особистої інформації для власних цілей або передачі іншим особам; відчуження – онлайн відчуження в будь-яких типах середовищ, де використовується захист пароллями, формування списку небажаних контактів; кіберпереслідування – вистежування особи для скоєння нападу, побиття, зґвалтування; хепіслепінг – реальний фізичний напад, який знімається на відео для розміщення в інтернеті. У цих випадках Кримінальним кодексом України передбачено такі склади злочинів: ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301) тощо.

Чинний Кримінальний Кодекс України вказує вичерпний перелік статей, за які особа у віці від 14 років несе кримінальну відповідальність (ст. 22). Тобто дитина у віці від 14 років до 16 років може бути притягнутою до кримінальної відповідальності, якщо заподіє однокласнику чи будь-якій іншій особі ушкодження, що можуть кваліфікуватися як середньої тяжкості або тяжкі. Учні старшої школи, яким виповнилось 16 років, мають повну деліктоздатність, тобто самі несуть відповідальність за вчинені ними правопорушення та злочини. До осіб віком від 11 до 16 років судом можуть бути застосовані примусові заходи виховного характеру (розділ XV).